

INTERVIEW

‘Laten we dat Robin Hood-achtige vasthouden’

De erf- en schenkbelasting afschaffen, zoals de laatste tijd her en der wordt bepleit? Nee. Maar enige modernisering is wel op zijn plaats, vindt hoogleraar Bernard Schols van de Radboud Universiteit Nijmegen. ‘Vind je de buurvrouw aardig? Dan mag je haar ook kiezen.’

door Lizanne Schipper

*Meer filosofie, minder technische regeltjes, uitzonderingen en amendementen. Zo luidt – heel in het kort – de oproep van hoogleraar Schenk- en erfbelasting Bernard Schols. ‘Waarom hebben we die regels eigenlijk, om een boterhammetje te verdienen of om mensen te beschermen en de samenleving werkbaar te houden?’ Bij het grote publiek is Schols bekend van de recent verschenen praktische titels *Voorkom ruzie bij de kist* (2019) en het vervolg: *Voorkom ruzie in bed* (2021). Beide boeken ‘lopen als een trein’, aldus de auteur. Sindsdien volgen de verzoeken elkaar op om in zaaltjes en theaters optredens te verzorgen over de fiscale regels rond erven en schenken. Een kolfje naar Schols’ hand. Is de materie voor zo’n show niet te droog? Zeker niet, vindt hij. ‘Het recht gaat over de levens van mensen, dus de spelregels die daarbij horen zijn allesbehalve saai. Ik wil dat laten zien. Met storytelling probeer ik de ziel van mensen binnen te dringen.’ Al tijdens zijn eerste optreden, in het Chassé theater in Breda, merkte hij bovendien dat mensen meer oppikken dan je als vakbeoefenaar misschien zou denken. Vooraf deelde hij als experiment wettekstjes uit en mensen begonnen daar enthousiast in te bladeren. Nu scheelt het dat het erfrecht in 2003 is gemoderniseerd. ‘Die teksten zijn te lezen als een spannend boek. In Breda merkte ik dat het vonkje echt oversloeg.’*

Doorgeschoten regelzucht

Voor elk mens is erfrecht relevant. En als je het op een toegankelijke manier uitlegt, hoeft men er niet voor gestudeerd te hebben om het te snappen, aldus Schols. Dat kan ook de insteek zijn voor belastingadviseurs. ‘Vroeger was het: mevrouw, u mag hier tekenen. Inmiddels zijn burgers veel mondiger en slimmer geworden.’ Maar – en hier komt de humor naar boven die niet iedereen direct met erfrecht en erfbelasting zal associëren – die regels zijn door de vele tussentijdse aanpassingen en uitzonderingen zó complex geworden, dat zelfs de adviseur het spoor soms bijster is. Neem de ingewikkelde overgangsspelregels voor de afschaffing van de jubelton, het vrijgestelde bedrag dat ouders hun kinderen tot 2023 belastingvrij mochten schenken bij aankoop van een huis. ‘Zulke regels zijn soms zó ver doorgeschoten dat het komisch wordt’, aldus Schols. ‘Ik hoef alleen maar alle overgangsregels op het theaterscherm te projecteren om mensen aan het lachen te krijgen.’ De oorzaak van die regel drift? ‘In Nederland zijn we heel gauw bang dat de één er iets beter uitspringt dan de ander. Als mens zijn we heel snel aan het piepen. De fiscale wereld trekt dan aan de bel, de Hoge Raad zegt er wat over en er moet weer een gaatje worden gedicht.’

‘In Nederland zijn we heel gauw bang dat de één er iets beter uitspringt dan de ander’

Dat levert gedachten op, met veel te veel aanpassingen en uitzonderingen.’

Voor het opstellen van nieuwe wetten zou meer tijd genomen moeten worden, vindt Schols. Daarmee zou je allerlei reparaties achteraf kunnen voorkomen. Als voorbeeld noemt hij de nieuwe box 3-tarieven voor het inkomen over vermogen, waar de Hoge Raad ook meermaals aan te pas moest komen. ‘We hebben de mond vol van vereenvoudiging van belastingen, maar het gaat er te jachtig en krampachtig aan toe. Las nou eerst eens een adempauze in, neem de tijd om tot een fatsoenlijke regel te komen. En wees er dan niet op gericht dat je die laatste euro te pakken krijgt. Je moet als overheid ook bereid zijn eens iets te laten glijpen. Een gaatje lijkt mij acceptabel als dat samengaat met eenvoudige en vooral werkbare regels.’

→ Versobering bedrijfsopvolgingsregeling

Dat de royale fiscale bedrijfsopvolgingsregeling naar voorzien wat wordt versoberd, lijkt Bernard Schols terecht. Het moet dan wel bij een redelijk bedrag blijven. ‘We willen geen hoge belasting, maar ook niet een al te groot cadeautje. Ik pleit voor de gulden middenweg. Dat is gewoon een kwestie van redelijkheid en rechtvaardigheid.’

En wat als de continuïteit van een (familie)bedrijf door belastingheffing in gevaar komt, bijvoorbeeld omdat veel kapitaal vastzit in machines of vastgoed? Dan zijn daar volgens de hoogleraar ook weer oplossingen voor. ‘In zo’n situatie moet het bijvoorbeeld mogelijk zijn om de betaling uit te smeren over langere tijd, tegen een redelijke rente.’ Maatwerk dus? Een beladen term, vindt Schols. ‘Voor je het weet krijg je weer allerlei uitzonderingen. Als je er telkens een deurtje bij maakt, gaat het gebouw op een gegeven moment wankelen.’

Pleidooi voor meer keuzevrijheid

De erfbelasting gewoon helemaal afschaffen, is dat niet dé oplossing? De laatste tijd wordt daar in de media weer hartstochtelijk voor gepleit. Schols is er niet voor. ‘Dat is een wat al te snelle conclusie. Vroeger werd over erfbelasting wel geroepen dat het diefstal was. Nu koesteren we toch het Robin Hood-achtige idee om de financiële kloof tussen burgers te matigen en een deel van een erfenis bijvoorbeeld in een schoolje te investeren. Ga die belasting nou niet weer vliegensvlug afschaffen. Dan mis je het filosofische verhaal van iedereen dezelfde kansen geven.’

Wel zou Schols wat meer zeggenschap voor de erfgenaam toejuichen. Bijvoorbeeld door die voor een deel van de erfenis zelf verplicht een goed doel uit te laten kiezen. Gaat dat niet tot een toevloed van nieuwe ANBI’s leiden? ‘Nee, voor je eigen ANBI mag je dan natuurlijk niet kiezen’, zegt Schols met een lach. ‘Je zou met een paar hokjes kunnen werken, dan mag je bijvoorbeeld onderwijs, cultuur of zorg aanvinken.’

Hoewel het erfrecht (sinds 2003) en de erfbelasting (sinds 2010) volgens Schols best goed in elkaar zitten, vindt hij dat de regels wel wat gemoderniseerd mogen worden. Vooral op het punt van keuzevrijheid. ‘We zijn best traditioneel, met onze hoge vrijstellingen en lage tarieven voor echtgenoten en kinderen. Ik zou het mooi vinden als je in je testament zelf kunt aangeven wie die fiscale ruimte krijgt. Vind je de buurvrouw aardig? Dan mag je haar ook kiezen.’ Met een slimme aanpak valt de erfbelasting soms wel lager uit, maar niet iedereen weet hoe dat werkt. Vorig jaar had Schols een optreden op de theaterweide van muziekfestival Zwarte Cross. Om zijn gehoor te boeien, legde hij de link tussen een samenlevingsverband en een kratje Grolsch. ‘Als jouw huisgenoot is overleden en je kunt aantonen dat jij meebetaalde aan het bier, dan spring je er gunstig uit. Zo niet, dan betaal je het hoogste tarief. Stel dat je een huis erft van 1 miljoen euro, dan kan dat toch 4 ton schelen.’

Schols vindt dat over zulke zaken genuanceerde gesprekken moeten worden gevoerd. Met als basisvraag: wat willen we nou eigenlijk met de maatschappij? ‘Juristen en economen aan de kant, het is nu tijd om filosofen aan het woord te laten.’

Het geheime spelregelboekje

En adviseurs dan, die kunnen erfgenamen – of dat nou ondernemers zijn of particulieren – toch ook helpen bij dergelijke complexe regelgeving? Zeker, maar een grote groep gaat niet naar een adviseur of notaris. Te duur of het komt er gewoon niet van. Wel ziet Schols met enig genoegen dat op de dood geen taboe meer rust. ‘Van oudsher wilden we in Nederland niet praten over de dood. Van de titel van ons eerste publieksboekje, *Voorkom ruzie bij de kist*, zou men twintig jaar geleden nogal geschrokken zijn. Als je destijds je ouders naar hun testament vroeg, wist je zeker dat je onterfd werd. De tijdgeest is veranderd. Ook de dood hoort bij het leven, vindt men nu.’

Goed ook dat op middelbare scholen meer aandacht wordt besteed aan maatschappij en recht, aldus Schols. ‘Zelf kwam ik bij toeval in de juridische wereld terecht. In mijn vakkenpakket zaten zes talen, maar in het onderwijs kon je in de jaren tachtig geen baan vinden. Daarom ben ik maar rechten gaan studeren, al had ik daar aanvankelijk weinig ideeën bij. Wow, dacht ik toen ik daar begon, nu mag ik in het geheime spelregelboekje kijken. Die verwondering is nooit over gegaan.’

Voor de adviseur heeft Schols een verrassende opdracht: die moet zelf ook filosoof worden. Om over het hoe en waarom van fiscale regels na te denken en zich via koepelorganisaties hard te maken voor vereenvoudiging. Maar ook omdat het technische gedeelte van het werk meer en meer wordt overgenomen door robots. ‘We hebben geen adviseurs meer nodig die formuliertjes invullen, dat doet de computer of de Belastingdienst. De adviseur begeleidt mensen, is vooral een coach.’

Deze ontwikkeling ondersteunt zijn pleidooi voor meer eenvoud in de wetgeving, aldus Schols. Hoe dat zo, robots weten toch prima raad met complexiteit? ‘Natuurlijk, het kan de robot niet gek genoeg zijn. Maar willen we er grip op houden, dan moeten we wel zelf de regels blijven bepalen en kunnen overzien. Alleen met werkbare afspraken die we zelf nog snappen, voorkomen we dat we doordraven.’

Het is nu eenmaal de wet, was vroeger de gedachte. Die mentaliteit begint te veranderen, volgens Schols. ‘Het besef is: die wet hebben we zélf gemaakt. We moeten terug naar het gezonde boerenverstand, waarbij het draait om liefde, humor, coaching en spannende verhalen.’

En, zijn we al op de goede weg? Het besef dat een andere aanpak nodig is, begint volgens Schols door te sijpelen. ‘We staan aan de vooravond. Wat gaat goed en wat is fout gegaan? Gaan we het nog erger maken of zullen we het heel anders doen? Dat zijn de gesprekken die gevoerd moeten worden. Het is ook een beetje nu of nooit.’

BZ2023-53

BZ

→ Wie is Bernard Schols?

Na zijn studies notarieel recht en Nederlands recht aan de Radboud Universiteit Nijmegen en Belastingkunde (post-doctoraal) aan de Universiteit van Tilburg, was Bernard Schols vijftien jaar werkzaam in het notariaat. Daarna legde hij zich toe op estate planning en was medeoprichter van advieskantoor ScholsBugerhartSchols. Hij promoveerde eind 2007 op het sterrenstelsel van de executeur-testamentair. In 2009 werd Schols benoemd als hoogleraar Schenk- en erfbelasting aan de Radboud Universiteit. Hij is coauteur van onder meer het *Handboek (Nieuw) Erfrecht*, het *Handboek Estate Planning* en recent *Voorkom ruzie bij de kist* en *Voorkom ruzie in bed* (coauteur: Heidi Klijsen). Daarnaast publiceert Schols in diverse vakbladen.

Tijdens het Congres BelastingZaken, dat op 10 november 2023 wordt gehouden in Utrecht, verzorgt Bernard Schols een workshop Actualiteiten Schenk- en Erfbelasting. U kunt zich aanmelden via deze link: <https://www.licentacademy.nl/opleidingen/congressen/2427/belastingzaken>